

Spis treści

Wstęp	11
Część I. ZWYCZAJE I OBRZĘDY DOROCZNE	
1.1. O świętowaniu dorocznym na Górnym Śląsku. Uwagi wprowadzające	21
1.2. W kręgu obrzędowości jesienno-zimowej <i>O św. Andrzeju, Wigilii Bożego Narodzenia, Dzieciątka, kołędzie i kołędnikach, maszkarze obrzędowej (nieżdźwiedziu), chowaniu basa . . . . .</i>	31
Wróżby w wigilię św. Andrzeja	31
Tradycyjne wierzenia wigilijne	31
Magia wieczerzy wigilijnej	37
Św. Józef przychodzi z <i>Dzieciątkiem</i>	37
Zróznicowane znaczenia kołеды	38
Wigilijni pastuszkowie	39
Symbolika tradycyjnego chodzenia po kołędzie	39
Religijne aspekty współczesnego kołędowania	43
Matka Boska Gromniczna w tradycji ludowej	49
Ostatkowe obrzędy na Śląsku Opolskim	50
<i>O wodzeniu nieżdźwiedzia</i> w Obrowcu	53
<i>Bakuse</i> , czyli magiczny korowód z <i>nieżdźwiedziem</i> w Dańcu	55
1.3. W kręgu obrzędowości wiosenno-letniej <i>O maszkarze obrzędowej (marzannie) i gaiku, żurowej strzodzie, polleniu żuru i Judasza, obchodzie z klekotkami (kołatkami), obmywaniu nóg rodzicom i myciu się rzekach, kroszonkach, zajączku, krzyżokach (procesjach konnych), Zielonych Świątkach i Bożym Ciele, żniwnioku (dożynkach) . . . . .</i>	57
Zwyczaje i obrzędy wiosenne	57
Obrzęd <i>topienia marzanny (marzanioka)</i> w tradycji ludowej	58
Wynoszenie <i>marzanny</i>	59

<i>Marzanna</i> i „przekręcanie prawdy” śląskiego nazewnictwa	60
Palmy święcone w kościele	61
Zwyczaje i obrzędy ludowe w Wielkim Tygodniu	63
Palenie <i>żuru</i> w Wielką Środę	64
Obchód wsi z <i>klekotkami</i>	65
Święto małych dzieci, czyli całowanie <i>Ponbóczka</i>	66
Święcenie potraw wielkanocnych	66
Magia świąt wielkanocnych	68
Symbolika jajka wielkanocnego	68
O śmigusie-dyngusie i <i>krotsonkach</i>	71
Pochody z <i>kokotkiem</i>	72
Szukanie zajączka	73
<i>Krzyżoki</i> w Sternalicach	74
Zielone Świątki – świętem życia	75
Boże Ciało w magii ludowej	76
Dożynki na Górnym Śląsku	77

1.4. W kręgu sztuki ludowej i rekwizytów obrzędowych

<i>O wieńcach adwentowych, betlejkach, gwiazdach kolędniczych, turoni, palmach, marzannie, wózku dyngusowym i kogutku wielkanocnym, koronach żniwnych</i>	79
Współczesna twórczość obrzędowa na Śląsku Opolskim	79
Sztuka ludowa świąt dorocznych	80
Tradycyjne rekwizyty obrzędowe	83

Część II. ZWYCZAJE I OBRZĘDY RODZINNE

2.1. Tradycja rodzinna Ślązaków. Uwagi wprowadzające . . . . .

2.2. Człowiek się rodzi

<i>O narodzinach, myszkach i zajęczych wargach, wybieraniu imienia, podciępiach (podrzutkach), połtkach (chrzestnych), wiązarkach, srocze, co kaszkę warzyła, czarnym baranie, pani Julijance, klipie</i>	99
Tradycja i współczesność w obrzędowości rodzinnej	99
Zwyczaj przepowiedzin	103
Wybór imienia dla noworodka	104
Tradycyjne zabawy z niemowlętami	105
Zabawy oraz gry dzieci i młodzieży	107
O komunii św. i bierzmowaniu	109
O nauce w szkole śląskiej	111

2.3. Wróżby miłosne, zaloty i wesele

<i>O magii miłosnej, zolytach i zolytnikach, wyprosaczach (swatach, postarzejszych, starostach weselnych), wysłużce (posyłce, posyłaniu</i>	
---	--

<i>poczty), trzaskaniu skorup (polterabendzie), woniaczkach, zbieraniu na czepiec i na kolybka</i>	113
Wróżby miłosne	113
Miłosne czary	114
O chodzeniu <i>na muzykę</i> i <i>na zolyty</i>	116
Wesele śląskie dawniej i dziś	118
Dawny obrzęd weselny na Śląsku	123
Zaproszenia na wesele	125
O życzeniach i podarunkach	127
<i>Wyprośace</i> na śląskim weselu	128
Wojciech Polak w Dobrzaniu Wielkim	128
Teodor Kuśka w Dziergowicach	132
Maksymilian Wieczorek w Ligocie Prószkowskiej	134

2.4. Śmierć i pogrzeb

<i>O zapowiedziach śmierci, pustych nocach, przepijaniu skóry, duszach potępionych</i>	141
Zwyczaje i obrzędy pogrzebowe Ślązaków	141
Wróżby przepowiadające śmierć	143
Ofiarowanie zmarłemu darów	143
Nieboszczyk pomaga żyjącym	144
Pożegnanie zmarłego	145
Pogrzeb i żałoba	145
O duszach pokutujących	146

2.5. W kręgu sztuki ludowej i tradycyjnych strojów obrzędowych

<i>O klekotkach (grzechotkach), ptaszkach, fujarkach, westach (kamizelkach), czepcach i chustkach, zopaskach, wiankach i różdżkach weselnych</i>	147
Tradycyjne zabawki	147
Źródłosłów <i>westy</i> – kamizelki Ślązaka	148
Symbolika kolorów w obrzędowych strojach śląskich	149
Weselne stroje na Górnym Śląsku	151
Dawne rekwizyty w obrzędowości rodzinnej	154

Część III. MATERIAŁY UZUPEŁNIAJĄCE. TEKSTY

3.1. Tradycyjne formuły życzeniowe	159
Powinszowania świąteczne	159
Życzenia noworoczne	160
Napisy na <i>kroszonkach</i>	163
Weselne oracje życzeniowe	168
3.2. Potrawy wigilijne	174
3.3. Wróżby wigilijne	177

3.4. Przedstawienie Heroda (scenariusz)	179
3.5. Pastorałki i kolędy ze Śląska	184
3.6. Scenariusze wynoszenia marzanny i chodzenia z gaikiem	189
3.7. Opowieści wspomnieniowe o dawnych zwyczajach i obrzędach	194
Tradycyjne wesela śląskie	194
Wielki Tydzień (szukanie Judasza i obmywanie się wodą z rzeki)	195
Palmowa Niedziela	196
3.8. Tradycyjne pieśni i oracje weselne	196
3.9. Jubileusze, czyli rocznice małżeńskie	201
3.10. Przysłowia ludowe	202
Bibliografia (w wyborze)	205
Spis ilustracji	217